

23. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник / Валерій Костянтинович Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 752 с.
24. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации: учебник / А.П. Алехин, А.П. Кармолицкий, Ю.М. Козлов. – М.: Зерцало, ТЕИС, 1996. – 640 с.
25. Тищенко Н.М. Административно-процессуальный статус гражданина Украины, проблемы теории и пути совершенствования / Николай Маркович Тищенко. – Х.: Изд-во НУВД, 1998. – 268 с.
26. Пешков А.Б. Проблемы административно-правового метода регулирования советских общественных отношений / Анатолий Борисович Пешков. – Иркутск: Изд-во Иркутского гос. ун-та, 1974. – 180 с.
27. Миколенко О.І. Теорія адміністративного процедурного права: монографія / Олександр Іванович Миколенко. – Харків: Бурун Книга, 2010. – 339 с.
28. Бандурка А.М. Административный процесс: учеб. для вузов / А.М. Бандурка, Н.М. Тищенко. – К.: Литера ЛТД, 2001. – 333 с.

УДК 347.934: 351.811.122

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З БЕЗПЕКОЮ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Ширіна С.А., аспірант

Запорізький національний університет

У науковій статті досліджуються особливості судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху. Виділяються проблеми судового розгляду вказаних справ та пропонуються шляхи їх вирішення. Робиться висновок про перспективність та практичну значимість подальшого наукового дослідження даної теми.

Ключові слова: судовий розгляд, адміністративне правопорушення, безпека дорожнього руху, санкції, особливості, проблеми, пропозиції.

Ширіна С.А. ОСОБЕННОСТИ И ПРОБЛЕМЫ СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА ДЕЛ ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ, СВЯЗАННЫХ С БЕЗОПАСНОСТЬЮ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина

В научной статье исследуются особенности судебного рассмотрения дел об административных правонарушениях, связанных с безопасностью дорожного движения. Выделяются проблемы судебного рассмотрения указанных дел и предлагаются пути их решения. Делается вывод о перспективности и практической значимости дальнейшего научного исследования данной тематики.

Ключевые слова: судебное рассмотрение, административное правонарушение, безопасность дорожного движения, санкции, особенности, проблемы, предложения.

Shirina S.A. PARTICULARITIES And PROBLEMS JUDICIAL HEARING DEALS ABOUT ADMINISTRATIVE OFFENSES, IN ACCORDANCE WITH SAFETY OF THE ROAD MOTION / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In the scientific publication the features of judicial disposal of legal proceeding about administrative offences connected to safety of road movement are investigated. The problems of judicial consideration are allocated and the ways of their decision are offered. Is judged the practical importance of the further scientific research of the given subjects.

Key words: judicial consideration, administrative offence, safety of road movement, sanction, feature, problem, offer.

Українське суспільство і держава розвиваються в умовах глобалізації та стрімкого науково-технічного прогресу, що обумовлює необхідність трансформації вітчизняної правової системи у відповідності до вимог часу. Важливість пошуку нових підходів для забезпечення безпеки дорожнього руху та швидкого і якісного розгляду справ про адміністративні правопорушення в даній сфері обумовлена зростаючим автомобільним парком, використанням сучасних технічних засобів відеофіксації порушення правил дорожнього руху, підвищенням правової

обізнаності громадян України. Існуюча система та процедура судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху, не витримує жодної критики. Суди перевантажені справами вказаної категорії, що впливає на якість та розумні строки їх судового розгляду. Відсутність достатньої доказової бази, часта неявка до суду учасників судового розгляду, розмитість санкцій норм чинного адміністративно-деліктного законодавства створюють умови для неоднакового застосування суддями норм матеріального та процесуального права, порушення строків судового розгляду, винесення упереджених рішень та поширення корупції в судовій системі.

Відсутність комплексних монографічних досліджень судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху, підкреслює актуальність проведення даного дослідження.

Серед вчених, які досліджували питання адміністративної відповідальності, треба відзначити таких: В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, В.В. Галуцька, Г.В. Джагупова, Є.В. Додіна, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Л.В. Ковалья, Ю.М. Козлова, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, В.І. Курила, Є.В. Курінного, В.М. Марчука, Р.С. Мельника, О.І. Миколенка, Н.Р. Нижник, В.Ф. Опришка, О.І. Остапенка, В.П. Петкова, С.Г. Стеценка, Ю.А. Тихомирова, Н.В. Хорошак, Ю.С. Шемшученка, Х.П. Ярмачі та інших.

Питання розгляду судами справ про адміністративні правопорушення знайшло своє вираження в працях таких науковців, як: В.Б. Авер'янов, А.Б. Агапов, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, І.Л. Бородін, Ю.А. Ведерніков, Є.С. Герасименко, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Р.А. Калюжний, Л.В. Коваль, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, О.І. Миколенко, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, С.В. Петков, Л.Л. Попов, М.С. Студенікіна, М.М. Тищенко, Н.В. Хорошак, О.В. Чекаліна, О.П. Шергін, В.К. Шкарупа та інші, праці яких і стали науковим підґрунтям даного дослідження.

Метою наукової статті є всебічне наукове дослідження судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху, та визначення перспектив його удосконалення.

Предметом наукової статті є особливості та проблеми судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із безпекою дорожнього руху.

Як свідчать дані ГУ ДАІ МВС України, 65% усіх дорожньо-транспортних пригод трапляється з вини водіїв механічних транспортних засобів. Щороку співробітники Державної автоінспекції фіксують близько 3,5 млн. випадків порушення водіями транспортних засобів Правил дорожнього руху. Близько 85% від цього числа становлять порушення водіями механічних засобів правил керування: перевищення встановлених обмежень швидкості руху; проїзд на заборонний сигнал світлофора або жест регулювальника; недодержання вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини шляхів; порушення правил обгону і зустрічного роз'їзду, проїзду перехресть, зупинок транспортних засобів загального користування, початку руху та маневрування, проїзду оперативних транспортних засобів, зупинки і стоянки, розташування транспортних засобів на проїзній частині, руху автомагістралями, пріоритету транспортних засобів загального користування, користування зовнішніми освітлювальними приладами та попереджувальними сигналами, буксирування, перевезення людей, руху тротуарами чи пішохідними доріжками та правил проїзду пішохідних переходів [1, 1].

У системі органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення особливе місце займають місцеві суди загальної юрисдикції (стаття 213 КУпАП) [2], які в адміністративно-деліктному провадженні виконують перш за все стадію розгляду справи та прийняття рішення.

Як і будь-яка інша стадія провадження, розгляд справи включає в себе декілька взаємозалежних один з одним етапів, які поряд із вирішенням загальних завдань і цілей, притаманних цій стадії провадження, передбачають і свою специфічну мету [3].

Підготовка справи до розгляду є першим етапом стадії розгляду справи і врегульована статтею 278 КУпАП, згідно з якою на цьому етапі орган (посадова особа) вирішує, зокрема, питання: чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи про адміністративне правопорушення про час і місце її розгляду.

Водночас, вказаною нормою не передбачено процесуальних наслідків у разі негативної відповіді на зазначене питання. Тобто не врегульовано питання подальшого руху справи в разі неможливості повідомлення порушника про час і місце її розгляду.

Верховний Суд неодноразово звертав увагу, що суди повинні неухильно виконувати вимоги статті 268 КУпАП щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення в присутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності. Під час відсутності зазначеної особи це можливо лише у випадку, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце та час розгляду і від неї не надійшло клопотання про його відкладення [4]. А отже, неповідомлення порушника належним чином про час і місце судового засідання унеможливорює розгляд справи.

Незважаючи на необхідність обов'язкового повідомлення порушника про час і місце розгляду справи, виникає питання про можливість розгляду справи за відсутності порушника, якого не було доставлено до суду та не було належним чином повідомлено про час і місце розгляду справи про адміністративне правопорушення, з різних підстав.

Так, зазначає С.О. Короед, на практиці існує багато випадків, коли справи про адміністративні правопорушення розглядаються у відсутність правопорушників, яких не було повідомлено про час і місце судового розгляду, оскільки повістки порушникам не вручалися і поверталися до суду у зв'язку із закінченням термінів зберігання на пошті (тобто порушники не з'являлися на пошту за повістками) або через непроживання порушників за вказаними ними в протоколі адресами.

Доречною є думка В.Г. Перепелюка, який пропонує, за аналогією з цивільним процесом, у разі якщо місце фактичного перебування порушника невідоме, розглядати справу після надходження повістки з підписом службової особи домоуправління останнього відомого місця перебування порушника про те, що вручити повістку адресатові не можна через його відсутність [5].

Ми погоджуємось із позицією С.О. Короеда щодо можливості розгляду справи у відсутності правопорушника, якого не було належним чином повідомлено про час і місце судового розгляду через невручення йому повістки з різних підстав, оскільки це зумовлено такими чинниками:

- у справах про адміністративні правопорушення за статтею 124 КУпАП, як правило, є два учасники ДТП, один з яких зазвичай є порушником, а інший потерпілим, у якого виникає необхідність відремонтувати пошкоджений автомобіль. На сьогодні для того, щоб отримати від страхової компанії страхове відшкодування або звернутися до суду з позовом у порядку цивільного судочинства, необхідно винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення за статтею 124 КУпАП, якою має бути встановлено обставини ДТП та вина порушника. Проте, у разі невручення судової повістки порушнику (з різних причин: відрадження, хвороба, відпочинок, зміна місця проживання, ухилення від вручення повістки тощо) справу за законом розглядати не можна взагалі, а отже й права та інтереси потерпілого можуть залишитися назавжди порушеними, що є неприпустимим у правовій державі;
- під час складення протоколу про адміністративне правопорушення порушнику роз'яснюються його права та повідомляється про направлення складеного протоколу для розгляду до суду. При цьому порушник зазначає в протоколі адресу свого місця проживання, про що й розписується. А отже, знаючи про складений щодо нього протокол, порушник повинен очікувати за вказаною ним адресою повістку або ж самостійно з'явитися до суду та поцікавитися про рух його справи. Нез'явившись самостійно до суду та не отримуючи судових повісток за вказаною в протоколі адресою, порушник тим самим свідомо ухиляється від правосуддя та намагається уникнути адміністративної відповідальності. А тому за таких обставин, після направлення повістки на вказану порушником у протоколі адресу, суд з метою виконання покладеної на нього юрисдикційної функції зобов'язаний розглянути відповідну справу, незважаючи на неповідомлення порушника;
- тривалий нерозгляд справи та сподівання на вручення повістки порушнику в майбутньому на практиці завжди призводить до закінчення строків давності накладення

адміністративного стягнення, а отже й порушенню принципу невідворотності адміністративної відповідальності, коли своїми діями порушник сприяє своєму уникненню від притягнення до адміністративної відповідальності без жодних для себе правових наслідків. Тому суд як орган правосуддя не може самоусунути від таких випадків і повинен вживати всіх заходів для притягнення винних до відповідальності.

Отже, підсумовує С.О. Короєд, розгляд справи у відсутність порушника без його належного повідомлення хоча й не передбачено законом, але керуючись завданнями законодавства про адміністративні правопорушення (стаття 1 КУпАП) та завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення (стаття 245 КУпАП), враховуючи принцип невідворотності адміністративної відповідальності внаслідок закінчення строків давності до її притягнення, а також необхідність забезпечення прав та інтересів потерпілого і інтересів суспільства, є можливим та підтримується судовою практикою [6].

Як зазначає С.О. Короєд, судовий розгляд справ про адміністративні проступки за своєю правовою природою є адміністративно-деліктною діяльністю судів, яку, як основну стадію провадження у справах про адміністративні правопорушення, можна охарактеризувати як судове адміністративно-деліктне провадження (адміністративно-деліктне судочинство), що є формою реалізації адміністративно-деліктних повноважень судів під час здійснення ними правосуддя в цих справах та формою вирішення адміністративно-конфліктної ситуації, яка виникла внаслідок вчинення адміністративного проступку або ж необґрунтованого складення протоколу про його вчинення щодо невинної особи і розв'язати (вирішити) яку покликаний саме суд, який розглядатиме цю справу.

При розгляді справ про адміністративні проступки суд виконує, крім правоохоронної (юрисдикційної), також і правозахисну функцію, тобто є одночасно органом адміністративно-деліктної юстиції. Така правозахисна діяльність суду проявляється насамперед в його можливості, у разі необґрунтованого складення протоколу про адміністративне правопорушення, закрити провадження у справі через відсутність події або складу правопорушення, таким чином захистити права та інтереси невинуватої особи. Водночас, при винесенні постанови про накладення адміністративного стягнення суд фактично захищає інтереси потерпілої особи або інтереси суспільства і держави. Цю діяльність С.О. Короєдом охарактеризовано як судовий адміністративно-деліктний механізм захисту прав потерпілого, особи, щодо якої було необґрунтовано складено протокол або публічних інтересів. Крім того, розгляд судами справ про адміністративні проступки є своєрідною і дієвою формою судового контролю за діяльністю органів (посадових осіб), уповноважених складати протоколи про ці правопорушення, що може мати наслідком або повернення матеріалів справи для належного оформлення, або її закриття, забезпечуючи таким чином гарантії законності притягнення до відповідальності.

У зв'язку із вищевикладеним, необхідно вказати на ще одну проблему судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху, – це повнота та достовірність доказової бази, зібраної співробітниками Державтоінспекції. Адже, часто трапляються випадки, коли єдиними доказами у справі про адміністративне правопорушення є свідчення самих співробітників Державтоінспекції та покази пристрою для вимірювання швидкості руху. Але ж вказаний пристрій можна направити на транспортний засіб, який явно перевищує швидкість руху, а зупинити за зафіксоване порушення інший транспортний засіб, водій якого не порушує правила дорожнього руху. Тому, на нашу думку, вкрай важливо, щоб суд, під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, пов'язане із безпекою дорожнього руху, обов'язково вимагав додаткові докази вини порушника – покази свідків, результати відеозйомки сертифікованими технічними засобами факту порушення правил дорожнього руху водієм конкретного транспортного засобу тощо.

С.О. Короєд справедливо обґрунтовує необхідність віднесення судів при розгляді ними справ про адміністративні проступки до органів правосуддя, тобто визнання існування судової форми адміністративно-деліктної юрисдикції і спростовує управлінський характер цієї діяльності. При цьому він доводить, що за своєю правовою природою суд, розглядаючи справи про адміністративні проступки, є адміністративно-юрисдикційним органом (органом адміністративно-деліктної юрисдикції) і одночасно органом адміністративно-деліктної юстиції (правосуддя). Крім того, він обґрунтовує необхідність повернути раніше існуючий наглядовий

механізм перегляду постанов судів, який був належною гарантією захисту прав особи, яка притягнута до адміністративної відповідальності, та потерпілого, а також дієвою формою перевірки законності і обґрунтованості прийнятої у справі постанови та оптимальним виправленням допущених помилок.

Погоджуючись із необхідністю повернення матеріалів справи для належного оформлення (дооформлення) чи юридичної перекваліфікації дій порушника (яку суд самостійно здійснювати не вправі) до органу, який їх склав, для виправлення недоліків (переоформлення) протоколу, С.О. Короєд не погоджується з поверненням матеріалів до органів внутрішніх справ для проведення додаткової перевірки, оскільки такі процесуальні дії фактично є самоусуненням суду від виконання покладених на нього юрисдикційних функцій. У цьому разі, на його думку, суд зобов'язаний самостійно витребувати необхідні додаткові матеріали (докази). Ми погоджуємось із такою позицією, адже суд є незалежним і самостійним державним органом, уповноваженим на вчинення вищевказаних дій, тим більше, що вчинення їх саме судом забезпечить об'єктивність та неупередженість під час збору додаткових матеріалів.

До заходів забезпечення судового розгляду справ про адміністративні проступки С.О. Короєд відносить вилучення посвідчення водія та привід порушника до суду. Так, вилучення працівником ДАІ посвідчення у водія-порушника і передача складеного щодо нього протоколу до суду є особливою формою взаємодії працівників ДАІ та суддів, спрямованою на виконання завдань адміністративно-деліктного провадження, що не лише змушує водія-порушника з'явитися до суду і дати свої пояснення, але й забезпечує виконання винесеної судом постанови про позбавлення права керування, тобто ефективну реалізацію принципу невідворотності адміністративної відповідальності. Водночас, примусовий привід осіб до суду не дає запланованого результату, адже в середньому 40 % від прийнятих постанов судів про привід органами внутрішніх справ не виконується, тому в усіх справах, участь (присутність) порушників при розгляді яких є обов'язковою, доцільно покласти обов'язок затримувати і доставляти їх до суду на суб'єктів, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення (працівників міліції) [7].

Ми також погоджуємось із пропозицією Т.О. Гуржія щодо звуження меж (а всюди, де це можливо, – абсолютного визначення) санкцій адміністративно-деліктних норм, які встановлюють відповідальність за проступки проти безпеки руху та експлуатації дорожнього транспорту [8, 343].

Адже, саме широкі межі санкцій статей КУпАП та наявність альтернативних стягнень (наприклад – адміністративного стягнення у вигляді громадських робіт) призводять до неоднакового застосування норм матеріального права в процесі судового розгляду ідентичних за змістом справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із безпекою дорожнього руху. Наприклад, порушники, на яких накладається адміністративне стягнення у вигляді громадських робіт за ч.1 або 2 статті 130 КУпАП часто виконують вказане стягнення формально (фіктивно), і, таким чином, фактично уникають адміністративної відповідальності. У той же час, правопорушення, передбачене статтею 130 КУпАП фактично межує зі злочином, тому ухилення правопорушника від адміністративної відповідальності в даному випадку є неприпустимим. Тому, з метою забезпечення неупередженого судового розгляду та винесення справедливого та адекватного порушенню рішення суду, ми пропонуємо виключити із санкції ч.1. та 2 статті 130 КУпАП адміністративне стягнення у вигляді громадських робіт та залишити лише максимальну межу штрафу у вигляді 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Проаналізована нами сукупність проблем та особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з безпекою дорожнього руху, обумовлює перспективність подальшого наукового дослідження даної тематики, що має як теоретичне, так і практичне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуржій Т.О. Адміністративно-правова кваліфікація порушень водіями механічних транспортних засобів правил керування: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Т.О. Гуржій; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 18 с.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 15 лютого 2011 року: (Відповідає офіц. текстів). – К.: Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 216 с.
3. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: [учебное пособие] / А.И. Миколенко. – Издание второе, дополненное. – Х.: Одиссей, 2006. – 272 с.
4. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14 / Судова практика у справах про адміністративні правопорушення (2003-2005р.р.). / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 498 с.
5. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина: навчальний посібник / В.Г. Перепелюк. – [2-ге видання, змінене і доповнене]. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.
6. Короєд С.О. Деякі питання забезпечення судового розгляду справ про адміністративні правопорушення / С.О. Короєд // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lexline.com.ua/?go=full_article&id=246
7. Короєд С.О. Судовий розгляд справ про адміністративні проступки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 „Адміністративне право і процес: фінансове право: інформаційне право” / С.О. Короєд; Київський нац. економічний ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2009. – 20 с.
8. Гуржій Т.О. Адміністративно-правові проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні: [монографія] / Т.О. Гуржій. – Харків: Тимченко, 2010. – 438 с.